

Variaș – spațiu multiethnic natural

Goran Mrachici

De sute de mii de ani, de când a creat Dumnezeu oamenii pe Pământ, aceștia au trăit împreună, interacționând, stimulându-se reciproc, împrumutând obiceiuri, datini și credințe unii de la alții, dar și atacându-se și luptând mai mereu pentru supremație și pentru asigurarea bunăstării fiecăruia.

Istoria a demonstrat de nenumărate ori că, împinși sau influențați fiind de diverse fenomene naturale, spirituale, economice sau politice, oamenii au colaborat între ei, dar au și luptat, încercând de multe ori să se anihileze reciproc pentru ocuparea spațiilor necesare dezvoltării unor potențiale civilizații. Din antichitate au existat: popoare intolerante și insensibile la orice fel de influență din afară, care în funcție de gradul de râvnă față de principiile autoimpuse au dispărut de pe scena istoriei (etruscii, spartanii, pecenegii) sau au rezistat până în zilele noastre (chinezii, evreii, niponii), popoare care în urma diverselor interacțiuni s-au divizat ori s-au transformat în altceva (celții, dacii, vikingii, hunii, mayașii) și popoare care au luat naștere prin contopirea a două sau mai multe neamuri (bulgarii, francezii, rușii și majoritatea popoarelor europene).

Banatul și-a schimbat în decursul istoriei de foarte multe ori componența etnică. Specificitatea acestui spațiu nu se datorează faptului că aici au trăit și trăiesc în continuare grupuri etnice diverse, ci este cauzată de proveniența respectivelor etnii. În zona Banatului au trăit de-a lungul anilor romanii de origine latină, tribul tracic al dacilor, bulgarii de sorginte slavo-turanico-hunică, maghiarii de origine fino-ugrică, sârbii slavizați, urmași ai sorabilor caucazieni, românii, urmași ai dacilor bănățeni sau veniți din alte zone ale Valahiei, Bihorului și Ardealului, șvabii germanici din Baden-Wurtemberg, dar și din alte zone ale Germaniei de astăzi, plus alte populații cu o reprezentare numerică mai redusă, slovacii, cehii, meglenii, ucrainenii etc.

În acest context a apărut și s-a dezvoltat satul Variaș, despre a cărui origini se știe prea puține lucruri.

Trăim astăzi într-o epocă în care diversitatea, multiculturalismul și minoritățile sunt fenomene la modă. Uniunea Europeană alocă foarte mulți bani pentru finanțarea unor proiecte ale diverselor minorități, în special în Europa de Est.

Întrebarea ce mulți nu și-o pun, înșiruind în discursuri lipsite de substanță cuvinte “ce dau bine”, este: care sunt bazele și definiția multiculturalismului? Într-un dicționar de neologisme relativ nou, apărut în 1978 la editura Academiei RSR, nici măcar nu apare termenul *multiculturalism*, fapt care demonstrează că acest cuvânt nici nu se folosea pe atunci. Se poate vorbi în Banat în general, și în Variaș în particular, de existența reală a multiculturalismului de-a lungul anilor, în accepțiunea contemporană a acestui cuvânt? Dacă prin multiculturalism înțelegem doar simpla conviețuire a două sau mai multe etnii pe același teritoriu, atunci putem vorbi de existența lui în întregul Banat și în Variaș, dar dacă prin multiculturalism înțelegem o mai adâncă și profundă cunoaștere a celuilalt (limbă, tradiții, religie, obiceiuri), atunci putem vorbi doar de existența parțială a acestui fenomen în Banat.

În urmă cu un secol în Variaș existau câțiva oameni care cunoșteau cele patru limbi bănățene – germana, maghiara, româna și sârba, dar în același timp existau foarte mulți, de fapt majoritatea, care vorbeau doar limba maternă. Maghiarii și românii din Variaș, fiind în număr mai redus, au învățat forțați de împrejurări fiind, limbile germană și sârbă pentru a putea comunica și vorbi cu cei care reprezentau majoritatea.

Chiar dacă a existat sau nu multiculturalism real în Variaș, un lucru este sigur: în acest sat oameni de diverse etnii au coexistat pașnic de-a lungul secolelor, într-un mod absolut natural, nefiind influențați de nimeni să facă acest lucru.

Nu e puțin ca într-o Europă măcinată de conflicte să se dezvolte într-o zonă geografică foarte sensibilă, vulnerabilă și deosebit de importantă din punct de vedere geostrategic, și să trăiască în mod pașnic, națiuni cu origini atât de diverse.

Am fi ipocriți dacă am spune că totul a fost numai lapte și miere de-a lungul istoriei între națiunile care au trăit aici. Între sârbi și nemți au existat mai multe tensiuni, în special în timpul celui de-al doilea război mondial, care din fericire nu au degenerat niciodată în ceva grav. Nemții, dar mai ales sârbii, au căzut victime unei propagande bine puse la punct. Cel mai evident exemplu în acest sens este zvonul lansat de agitatorii comuniști, spre sfârșitul războiului, că soldații germani doreau să spânzure toți sârbii din Variaș, și că doar venirea armatei sovietice îi va putea salva. Astfel de zvonuri erau lansate să pregătească populația pentru venirea armatei roșii și pentru motivarea iminențelor furturi pe care soldații acesteia le comiteau pe unde treceau. În scurt timp sârbii s-au convins că “eliberatorii” sovietici semănau prea puțin cu vajnicii luptători antifasciști de care auziseră.

Chiar dacă au trăit zeci de ani împreună, și sârbii și șvabii erau naționaliști și tradiționaliști. Dovada cea mai clară în acest sens este numărul extrem de redus al căsătoriilor mixte. Hărnicia proverbială germană a contat foarte mult în acest spațiu și a influențat toate celelalte populații din Banat. Acest lucru s-a putut constata cel mai clar după emigrarea nemților în Germania. Foarte mulți bănățeni regretă plecarea lor și abia acum conștientizează cât de mult contează să ai un vecin gospodar și harnic.

Așadar, puternicul sentiment al apartenenței la națiunile germană și sârbă nu i-a împiedicat pe sârbi și pe nemți să se respecte reciproc.

În Europa de astăzi este la putere ideea că apartenența la o cetățenie este mai importantă decât apartenența la o națiune. Ideea franceză a națiunii, care a inspirat Revoluția de la 1789, conform căreia francez devine oricine se naște pe teritoriul Franței, indiferent de religie, etnie, rasă, se aplică și astăzi în Uniunea Europeană, în contradicție cu ideea germană a națiunii (a filosofilor Kant, Fichte, Nietzsche), care spune că german poate fi acela care are sânge german, indiferent în ce țară se naște. Așadar, aceste două viziuni asupra ideii de națiune se contrazic între ele și se autoexclud. Este evident că opțiunea franceză este cea acceptată în Europa postbelică. Una dintre cele mai exemplificatoare consecințe ale acestui tip de gândire: 11 africani îmbrăcați în tricoul naționalei Franței intonând “Marseilleza” la ultimul campionat mondial de fotbal. O întrebare interesantă aș avea și referitoare la Variaș:

- Stră-stră bunicul meu s-a născut în Imperiul Habsburgic, stră-bunicul meu în Austro-Ungaria, iar bunica mea în România. Prin urmare, în conformitate cu noțiunea de cetățenie acceptată și astăzi în UE, stră-stră bunicul meu era austriac, străbunicul ungar iar bunica româncă, aceasta în condițiile în care toți erau de fapt sârbi, născuți în Variaș!

De foarte multe ori am auzit ideea total greșită emisă de unii, că dacă trăiești în România trebuie să fii român! Nu poți fi altceva decât ceea ce părinții, bunicii și toți strămoșii tăi erau. Dacă mâine m-aș muta în Africa de sud de exemplu, și aș primi

cetățenia sud-africană, aș deveni automat războinic-zulu? Este absurd. Pentru că naționalismul și patriotismul sunt două lucruri distincte, nu înseamnă că cineva, sârb, maghiar sau german fiind, nu poate fi un loial cetățean al României, sau al altei țări în care trăiește. Există astăzi foarte mulți oameni care îi respectă pe alții doar pentru că așa este modă, doar pentru că așa indică trendurile impuse de EU. Ce încredere putem avea în aceia care respectă alte națiuni mai mult decât propria națiune? Sau în aceia care înșiră cuvinte goale despre toleranță și democrație necunoscând de fapt absolut nimic din cultura și istoria celorlalți? Am o mare rezervă față de aceia care vor să fie europeni înainte de a fi români, sârbi sau germani.

Spre deosebire de actualul spațiu intracomunitar, unde se crează multiculturalismul prin legi care adesea frizează ridicolul, încălcându-se cele mai elementare principii ale democrației, la noi în Banat s-a creat în mod natural și pașnic un cadru de conviețuire multiethnic, nu neapărat multicultural, pentru că până la urmă, toți bănățenii putem spune că ne-am raportat, indiferent de etnie, la aceleași valori morale și spirituale. În Anglia, Franța, Germania, țări care se laudă cu adoptarea unor legi eficiente împotriva discriminărilor de orice fel, există în permanență pericolul izbucnirii unor violențe rasiale, politice, sociale, iar politicienii democrați sunt apărați de sute de polițiști la orice apariție în public. La noi nu a existat niciodată vreo lege în care să fie stipulat că nu ai voie să îl urăști pe cutare sau cutare. Strămoșii noștri s-au ghidat după o lege pe care parlamentul European nu o va adopta niciodată, pentru că domniile de acolo nu o pot înțelege: este legea bunului simț, a țăranelor harnice, a omului simplu de la sat care din respect față de vecin îl saluta în limba lui. Asemenea lege nescrisă a guvernat și satul nostru mulți ani, secole de-a rândul. Iar acest lucru a fost posibil pentru că așa am vrut **noi**, să conviețuim împreună, nu ne-a adus cineva zeci de mii de străini cu vaporul să ni-i pună în brațe. Se bate foarte mult toba cu posibilitatea de acum a românilor de a călători fără vize în Occident. Păi înainte de Primul război mondial te puteai urca la Timișoara în tren numai cu buletinul și puteai să mergi liniștit până la Viena, Berlin, Paris sau Lisabona, că nu te întreba nimeni de vize. Și nu exista nici UE, nici spațiu Schengen, nici europarlamentari, nici integrare absurdă într-un continent în care geografic ne aflăm de câteva milenii bune.

Înainte de a vorbi de proiecte paneuropene, ar trebui mai întâi să ne uităm la nefericitul caz Iugoslavia, o Uniune europeană în miniatură, cu sârbi, croați, sloveni, catolici, ortodocși și musulmani în aceeași țară, unde 50 de ani s-a tot vorbit despre pace, frăție și unitate între popoare, până a izbucnit flama urii mocnite pe care unii o credeau uitată. Iugoslavia a fost un stat creat artificial, cu popoare care se urăsc între ele, sfidându-se astfel legile istoriei și naturii umane. Istoria ne învață că întotdeauna când omul a încercat să se pună de-a curmezișul naturii, a provocat catastrofe.

La noi însă, a fost alceva. Copil fiind, obișnuiam să merg să joc aproape zilnic fotbal pe diversele maidane, sau izlazuri, cum se spune pe la noi, și la baza sportivă vizavi de școala generală din sat. Veneau acolo foarte mulți băieți cu care mă înțelegeam bine, iar despre unii am aflat că sunt unguri sau ucrainieni după câțiva ani de zile. Pentru noi conta foarte puțin acest lucru, atâta timp cât ne înțelegeam și visam cu toții împreună să ajungem mari fotbaliști. Imaginați-vă o asemenea situație, aparent banală, în Irlanda de Nord de astăzi, în Bosnia sau în cartierul Waldhof din Mannheim de exemplu, unde turcii fac legea în dauna germanilor. Și se mai spune că România nu este o țară tolerantă.

O altă falsă problemă cu care se bombardează România este cea a țiganilor, care sunt chipurile discriminați și izolați. În Variaș țiganii au trăit tot timpul bine-mersi și nimeni nu le-a avut grija. Au fost muzicieni, au lucrat pe la case, unii s-au integrat total în viața

comunității, au mers la școală și nimeni nu i-a agresat vreodată în nici un fel. Iar cei care sunt cu adevărați discriminați, sunt de cele mai multe lor ei înșiși, prin comportamentul antisocial pe care îl afișează, cauza discriminării.

Poporul român nu este în general un popor intolerant, iar situația particulară a satului Variaș, dar și a altor sate bănățene, ar putea sluji drept exemplu și la scară mai largă, în sensul în care minoritățile trebuie să beneficieze de toate drepturile de care dispune populația majoritară, dar trebuie avut grijă să nu se ajungă nici la o dictatură tacită a minorităților, care să ducă la crearea de conflicte în viitor.

Din păcate, acea lume bucolică a satului bănățean de odinioară, nu mai există de mult. Regimul comunist, arbitrar și inuman, a extirpat din mediul său natural țăranul, i-a luat pământul, i-a furat identitatea și l-a făcut proletar. De fapt, l-a transformat într-o struțocămilă semiurbană, care asemenea albatrosului pe uscat, nu prea știe care-i adevăratul său rost. Variașul din poveștile străbunicilor mei, acel sat în care lumea nu avea chei la porți, în care oamenii se adunau să muncească pe gratis la ridicarea casei cuiva, în care exista un cult al muncii dar și o bucurie a vieții, a dispărut de mult. Singurul lucru la care putem spera este să ne raportăm la modelele de odinioară din băătăura noastră, să conștientizăm faptul că destinul ni-l creem singuri, iar viitorul va fi așa cum ni-l plămădim. Desigur, cei care sunt recent veniți în Banat, nu pot înțelege toate aceste lucruri, dar cu siguranță că și le vor însuși.

Este ridicol să ne ghidăm după alții, atâta timp cât avem ca exemplu conviețuirea pașnică și frumoasă a strămoșilor noștri, și, fără falsă modestie, noi ar trebui să fim un exemplu pentru alții, pentru că, din câte îmi amintesc, din Banat nu a pornit nici un război, și nici un om nu și-a omorât vecinul pentru că acesta vorbea o altă limbă.